

ALOITE SIIKAJOEN JA SEN VALUMA-ALUEEN VESIENHOITOASIASSA

*Aloite Esitämme, että Vaalan kunta kirjaa **Siikajoen vesiensuojelullisen tilan elvyttämisen yhdeksi painopistealueeksi uuteen kuntastrategiaansa** ja sitoutuu elvyttämisen edellyttämään kunnostustoimintaan vesienhoidollisen tavoitetilan saavuttamiseen asti.*

Perusteluosio Moninaisen hyväksikäyttöhistoriansa seurauksena Siikajoen vesistö on päästetty veden laadun ja eliöstön osalta tilaan, joka ei enää täytä yhteiseurooppalaisen vesipuitedirektiivin edellyttämiä tilatavoitteita. Suomi on ratifioinut direktiivin ja toteuttaa elvytyksiä vesienhoitolain pohjalta.

Tulvahaitat ovat toinen Siikajoen vesistön perusongelma, jota on vuosikymmenet yritetty ratkaista tekoaltaiden ja ojitusten avulla. Tulvahallintatoimet ovat kuitenkin johtaneet voimistuneisiin eroosio- ja vedenlaatuongelmiin eikä tulvaongelmistakaan ole kokonaan päästy. On ristiriitaista, että tällaisessa tilanteessa valuma-alueella sallitaan valuntaa lisääviä ja mainittuja ongelmia lisääviä toimenpiteitä. Pyydämmekin, että kunta toteuttaisi valuma-alueen haitallisen hyväksikäytön estävää, nykyistä pontevampaa valvontaa.

Siikajoen vesistö on kooltaan niin suuri jokimuodostuma (4 300 km²), että sen ekologisen ja hydrologisen tilan palauttaminen tilatavoitteeseen ei ole enää helppoa eikä halpaa. Siksi joen elvyttäminen tavoitetilaansa edellyttää valuma-alueen kaikkien kuntien ja ihmisten yhteistyötä. Osa kuntatoimijoista kuvittelee harhaisesti, että asia kuuluu Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselle. ELY:jen nykyresurssit rajautuvat kuitenkin lähinnä vain taloudelliseen ja asiantuntijatukeen. Siikajoen yhteisseuranta ei myöskään ole vesiensuojelutoimi, vaikka ajoittain näin luullaan, vaan ainoastaan seurantaväline joen laadullisesta tilasta ja sen kehityksestä.

Siikajokivarren asukkaiden tahtotila Siikajoen veden laatu-, tulva-, kalatalous- ja virkistysongelmien vähentämiseksi on nyt erinomainen. Toteutuneet vesiensuojelutoimet eivät kuitenkaan vastaa asukkaiden odotuksia. Tehdyt vesiensuojelutoimet ovat jääneet joko pöytälaatikkoon tai sitten ne ovat olleet kokonaisuudesta liiaksi irrotettuja, koordinoimattomia ja kuntarajoitteisia. Paikallislehdetkään eivät ole onnistuneet hahmottamaan suuren valuma-alueen kokonaistilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Siksi uutisointikin on useimmiten rajoittunut liiaksi oman levikkialueen vesiensuojeluhankkeisiin.

Me aloitteentekijät ehdotammekin nyt, että kaikki Siikajoen vesistön ja valuma-alueen vesiensuojelulliset toimet yhdennetään ja ongelmien korjaaminen aloitetaan keskitetysti. Siksi haluammekin, että jokainen jokivarren kunta sitoutuu tähän yhteisponnistukseen kirjaamalla aluksi Siikajoen elvyttämisen yhdeksi painopistealueekseen uudessa kuntastrategiassa. Siikajoen vesistöalueella on kaikkiaan viisi kuntaa/kaupunkia: Vaala, Pyhäntä, Siikalatva, Haapavesi ja Siikajoki.

Haapaveden kaupunki on tässä suhteessa muista poikkeava, koska heidän kuntastrategiansa ulottuu vuoden 2022 loppuun. Tästä huolimatta pidämme tärkeänä, että Haapavesi liittyy myös mahdolliseen Siikajoen vesistöaluetta koskevaan yhteistyösopimukseen.

Tavoitteen toteuttamiseksi tarvitaan joustava hallintobyrokratia. Vastikään kunnat ottivat ilahduttavan ensiaskeleen tässä yhteistyössä ja kokosivat hankkeeseen liittyvän ohjausryhmän. Sen lisäksi erillishanke parhaillaan laatii yhteistyöryhmää, jonka kontolle Siikajoen elvytyksen suunnittelu ja toteutus säilytettäisiin. Ottaen huomioon kuntien nykyiset resurssivaikeudet sekä virkamiesten ja vapaaehtoisen työtaakat, ajatus Siikajoen vesistöalueen ongelmien ratkaisemisesta pelkästään työryhmätyöskentelynä epäilyttää. Siikajoen kaltaisissa suurhankkeissa tällä mallilla harvoin onnistutaan.

Suunnitellun ohjausryhmä-yhteistyöryhmä-mallin täydennykseksi esitämme koordinaattoria. Tämän varsinaisen ”työrukkasen” tulisi olla kokenut, ympäristöammattilainen, jonka hallussa olisi kaikki asiaan liittyvät langat ja joka keskittyisi pelkästään tämän suururakan loppuun saattamiseen niin kauan, kunnes tavoitetilä on saavutettu. Avainsana onkin jatkuvuus, mikä tarkoittanee yli 10 vuotta kestävää työrupeamaa. Koordinaattorin perustehtäviin sisältyy muun muassa vanhojen käyttökelpoisten suunnitelmien päivitys, uusien osahankkeiden valmistelu, rahoitus, viestintä, asiantuntijaneuvottelut, ohjausryhmän ajan tasalla pitäminen ja tuloksekkaan toteutuksen varmistaminen.

Siikajoen alueelta on valmistunut muutama pilottisuunnitelma. Jatkossa näistä saatuja kokemuksia tuleekin hyödyntää koko Siikajoen vesistöalueella tehtävissä uusissa osahankkeissa. Hankkeiden toteutuksessa on järkevää edetä pääsääntöisesti vesistön yläjuoksulta alajuoksulle, koska muutoin vaarannetaan aiemmin tehtyjen uomakunnostusten aikaansaannokset. Erityisesti korostamme latvavesissä ja ojastossa tehtävien viivytykset- ja pidätystoimien tärkeyttä. Ojien perkaus ja syventäminen tuovat ehkä helpotusta yksittäisellä peltolohkolla, mutta entisestään äärevöittävät tilannetta pääuoman alaosalla. Vesitaloutta säädelleiden suoalueiden poistaminen edellyttääkin mittavia veden pidätystoimia koko valuma-alueella.

Jokivarren kunnat eivät kuulu maan rikkaimpiin. Sen vuoksi niiden voimavarat on yhdistettävä. Yhdistetyt voimavarat ja keskitetty osasuunnittelu ovat samalla se avain, jotka aukaisevat parhaiten ”hanat” niin kansalliseen kuin EU-rahoitukseenkin. Koska Haapavesi suunnittelee parhaillaan suurehkoja taloudellisia satsauksia Pyhäjoen vesistöalueen vesiensuojelutyöhön, heidän taloudellinen kunnostusosuus Siikajokeen voitaisiin siirtää vuoden 2022 jälkeiselle aikajaksolle.